

Postupak pred Arbitražnim sudom za sport i tužba za poništaj pravorijeka pred Švicarskim federalnim vrhovnim sudom

Radočaj, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:609873>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
KATEDRA ZA MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

LUKA RADOČAJ

POSTUPAK PRED ARBITRAŽNIM SUDOM ZA SPORT I TUŽBA ZA PONIŠTAJ
PRAVORIJEKA PRED ŠVICARSKIM FEDERALNIM VRHOVNIM SUDOM

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: Prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić

ZAGREB, 2024.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Luka Radočaj, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Luka Radočaj

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PREGLED CAS-A	2
2.1. OSNIVANJE I PRVIH 10 GODINA RADA	2
2.2. SLUČAJ GUNDEL I REFORMA 1994. DO DANAS	3
3. UGOVOR O ARBITRAŽI	6
4. REDOVNI ARBITRAŽNI ODJEL	9
4.1. STRUKTURA ODJELA I TIJEK POSTUPKA	9
4.2. POSEBNI OSVRT NA ODREDBE R43, R45, R46	10
4.2.1. Odredba CAS Kodeksa R43	10
4.2.2. Odredba CAS Kodeksa R45 u svezi sa švicarskim zakonom	11
4.2.3. Odredba CAS Kodeksa R46	16
5. ŽALBENI ARBITRAŽNI ODJEL	17
6. TUŽBA ZA PONIŠTAJ PRAVORIJEKA PRED ŠVICARSKIM FEDERALNIM VRHOVNIM SUDOM	22
6.1. NEPROPISNI SASTAV SUDA	23
6.2. POGREŠNO OGLAŠAVANJE NADLEŽNIM ILI NENADLEŽNIM	23
6.3. PRAVORIJEK IZVAN GRANICA SPORAZUMA ILI NIJE ODLUČENO O JEDNOM OD ZAHTJEVA	24
6.4. POVREDA NAČELA RAVNOPRAVNOSTI I PRAVA NA SASLUŠANJE STRANAKA	25
6.5. SUPROTNOST S JAVNIM PORETKOM	27
7. ZAKLJUČAK	28
8. LITERATURA	29

1. UVOD

Početakom 80-ih godina prethodnog stoljeća, većinu sporova u sportu (pogotovo međunarodnih) rješavalo se na različit način, čemu je kumovao „nedostatak specijaliziranog neovisnog tijela sposobnog za donošenje obvezujućih odluka“.¹

Začeće ideje stvaranja Arbitražnog suda za sport (dalje u tekstu: CAS) kao ultimativnog i sveobuhvatnog sportskog sudišta dovodi nas na skup Međunarodnog Olimpijskog Odbora (dalje u tekstu: MOO) u Rimu 1982. godine, kada je tadašnji predsjednik MOO-a Juan Antonia Samarancha održao govor u kojem je naglasio kako jedna od komisija istražuje mogućnost stvaranja arbitražnog suda, tj. svojevrsni Haški tribunal u svijetu sporta.² U izobilju su razlozi i faktori koji su tome pridonijeli. Generalne pojave kao što su širenje broja država koje sudjeluju u natjecanjima na međunarodnoj razini te istodobno povećanje broja ekipa i igrača u istima moraju se uzeti u obzir. No, približavajući se konkretnijim faktorima, neki autori dolaze do zaključka kako je u moderno doba s rastom masovnih medija te popularnošću sporta kao cjeline, sam sport postao visoko marketabilan proizvod.³ Nadalje, isti autor navodi kako je sport stvorio učinak da se u sportovima koji su tradicionalno u naravi bili amaterski, uspješnost nagrađuje ogromnim svotama novca te takvim natjecateljima sport postaje profesija.⁴

Sve navedeno dovodi do logičnog zaključka da se mjesto gdje su u igri visoke svote novca, mora regulirati. Tu bi uobičajeno glavnu riječ trebali imati nacionalni sudovi. No, zbog prve od mnogih posebnosti sporta kao područja regulacije, a to je statistička kratkotrajnost karijere i razdoblja uspješnosti u sportu, koja je u očitoj nesuglasici sa vremenskim razdobljem potrebnim sudovima da odluče u predmetu bilo kakve naravi, nacionalni sudovi ne bi trebali biti ti koji odlučuju u sporovima vezanim za sport. Naravno ovdje se misli na prvostupanjsko odlučivanje o meritumu spora, jer kao što ćemo imati priliku vidjeti u sljedećim poglavljima, nekad će nacionalni sudovi imati značajnu ulogu u pitanjima mimo merituma. Nadalje,

¹ Rachele Downie, *Improving the Performance of Sport's Ultimate Umpire: Reforming the Governance of the Court of Arbitration for Sport*, 12 MELB. J. INV'L L. 315, 334 (2011).

² Speech delivered by Mr. Juan Antonio Samaranch IOC President. (85th IOC Session), dostupno na: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll1/id/31376/>.

³ Samuel, A.; Gearhart, R., *Sporting arbitration and the International Olympic Committee's Court of Arbitration for Sport*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 313.

⁴ *Ibid.*

gledajući na Arbitražni sud za sport kao na jednu od institucija za alternativno rješavanje sporova, neki autori poput Blackshawa⁵ smatraju kako je alternativno rješavanje sporova podobna varijanta za rješavanje sporova u sportu te uz već navedene razloge stvaranja Arbitražnog suda za sport, citira „posebne karakteristike i dinamiku sporta“ kao obrazloženje takve podobnosti. Također navodi kako je samo alternativno rješavanje sporova putem tijela kao što je Međunarodna trgovačka komora sa sjedištem u Parizu postalo preskupo, sporo i pokazuje nedostatak fleksibilnosti.⁶

U narednim poglavljima, osim fokusa na strukturu i postupke CAS-a, također će se opširno razglabati o ugovoru o arbitraži te arbitraži s međunarodnim obilježjem kao zasebnim i općenitim cjelinama. Kroz spomenuta poglavlja, olakšat će se uviđaj u neakve potencijalne probleme i zapreke sportske arbitraže kroz godine, te posebnosti koje još nisu dovoljno ozbiljne da bi bile kvalificirane kao problemi. Uz sve navedeno ćemo se još osvrnuti na statut CAS-a i izmjene nekih njegovih odredaba značajnih za predmet ovog rada.

2. POVIJESNI PREGLED CAS-A

2.1. Osnivanje i prvih 10 godina rada

Statut CAS-a je ratificiran 1983. godine, a stupio je na snagu 30. lipnja 1984. godine. Prvi čovjek CAS-a i njegov predsjednik bio je pokojni sudac Keba Mbaye, porijeklom iz Senegala. Istu funkciju je obnašao sve do svoje smrti 2007. godine. Samo sjedište CAS-a se nije promijenilo od njegovog početka te se i dan danas nalazi u Lausanni. U početku je sastav CAS-a sačinjavalo 60 članova od kojih su MOO, međunarodne federacije (dalje u tekstu: MF), nacionalni olimpijski odbori (dalje u tekstu: NOO) te predsjednik MOO, imenovali svaki po 15 članova.⁷

U svojim prvim godinama organizacija CAS-a se služila dvama postupcima. Prvi od njih bio je savjetodavni postupak, kojemu je mogao pristupiti bilo koji zainteresirani individualni sportaš ili tijelo. Kroz isti postupak CAS je pružao pravna mišljenja vezano za bilo kakvo (privatno)⁸ pravno pitanje u sferi sporta. No, ipak glavni je bio postupak za rješavanje sporova u kojem se odluka donosila na dvije razine. Posebna komisija koja odlučuje o

⁵ Ian Blackshaw, ADR and Sport: Settling Disputes Through the Court of Arbitration for Sport, the FIFA Dispute Resolution Chamber, and the WIPO Arbitration & Mediation Center, 24 Marq. Sports L. Rev. 1 (2013), str. 1. dostupno na: <https://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol24/iss1/2>

⁶ *Ibid.*

⁷ Predsjednik MOO je birao svojih 15 članova iz članova preostalih grupa (MOO, MF, NOO).

⁸ Reeb, M., *The role and functions of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 31.

dopustivosti zahtjeva. Važno je napomenuti kako se u svojih prvih 15 godina postojanja, CAS niti jednom nije oglosio nenadležnim na temelju činjenice da spor nije vezan za sport.⁹ Nakon toga slijedi konačna meritorna odluka od strane arbitražnog vijeća. Također, praksa CAS-a je bila da se stranke upućuju na mirenje ako je njihov spor podoban za isto. CAS je između ostalog objavio i Vodič kroz arbitražu u kojem su se nalazilo nekoliko različitih modela arbitražne klauzule, poglavlje na koje će se ovaj rad nastavno posebno osvrnuti. Prva organizacija u svijetu sporta koja je usvojila arbitražnu klauzulu CAS-a i dodala ju u svoja institucionalna pravila bila je Međunarodna konjička federacija (dalje u tekstu: FEI).

2.2. Slučaj Gundel i reforma 1994. do danas

Iako CAS već u svojim ranim danima predstavlja „vrhunac rješavanja sporova u sportu“,¹⁰ promjene su bile neizbježne s obzirom na sastav, način financiranja te ostala pitanja koja su trebala biti odgovorena. Prethodno je već spomenuto kako MOO i njegov predsjednik imenuju više od polovice članova CAS-a.

Nadalje, isti MOO snosi sve operativne troškove te možda i najproblematičnija činjenica da samo MOO ima mogućnost promjene statuta CAS-a.¹¹

Odluka Švicarskog federalnog vrhovnog suda¹² (dalje u tekstu: ŠFVS) povodom tužbe za poništaj odluke CAS-a u predmetu Gundel¹³ dovela je do same reforme 1994. godine. Sam činjenični opis predmeta nije toliko bitan za predmet ovog rada, no posebno ćemo istaknuti razloge navedene u tužbi za poništaj koji predstavljaju prvi izazov pristranosti CAS-a.¹⁴ Podnositelj je osporio valjanost odluke istaknuvši argument kako je CAS nedovoljno neovisan od MOO-a te kako nije istinski neovisno arbitražno tijelo. ŠFVS je ipak odlučio kako CAS „unatoč zapetljanosti pruža jamstva neovisnosti na kojima švicarski zakon uvjetuje valjano isključenje redovnog pravnog sredstva.“¹⁵ No, sud je istaknuo da bliski odnosi između MOO-a i CAS-a otvaraju pitanje je li CAS dovoljno neovisan da odlučuje kao

⁹ *Ibid.* str. 32.

¹⁰ Antonio Rigozzi, Challenging Awards of the Court of Arbitration for Sport, *Journal of International Dispute Settlement*, Volume 1, Issue 1, February 2010, str. 217.

¹¹ Gorbylev, S. A short story of an athlete: does he question independence and impartiality of the Court of Arbitration for Sport?. *Int Sports Law J* **13**, 294–298 (2013)., str. 295.

¹² Najviše sudbeno tijelo Švicarske Konfederacije koja ima tri službena jezika (njemački, talijanski i francuski).

¹³ CAS 92/A/63 *Elmar Gundel v. Fédération Equestre Internationale (FEI)* dostupno na: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-g-v-federation-equestre-internationale-fei-award-thursday-10th-september-1992>

¹⁴ Gorbylev, S. A., *op. cit.* (bilj. 11).

¹⁵ *Ibid.*

„važee arbitražno tijelo“ u slučaju koji uključuje MOO.¹⁶ Nadalje, izrazio je i veliku zabrinutost zbog "organskih i ekonomskih veza koje postoje između CAS-a i MOO-a", te je također istaknuo kako bi zauzeo drugačije stajalište da je žalba bila podnesena protiv odluke MOO-a. Jedna od šest propozicija istaknutih od gosp. Gundela koja je posebno zanimljiva te prema autoru ovog rada nije dovoljno dobro opravdana niti objašnjena od strane ŠFVS-a glasi: „CAS-ov tribunal (arbitražno vijeće) koje je bilo zaduženo za ovaj predmet je bilo pogrešno konstituirano, zato što su stranke bile prisiljene odabrati arbitre koji su članovi CAS-a, no dvojica od izabranih arbitara su izravno ili neizravno povezani za FEI-om (suprotna stranka u ovom predmetu).“¹⁷

ŠFVS je zauzeo stajalište kako se podnositelj odrekao prava prigovora samim time što ga nije uložio čim je stekao ili je mogao steći saznanja o tim okolnostima prosječnom pažnjom¹⁸. Iako je problem izbjegnuto zbog činjenice da je gosp. Gundel od rane faze postupka bio upoznat da su dvojica članova povezani sa FEI-om, ŠFVS je ostavio neodgovorenim pitanje bi li okolnosti izravne ili neizravne povezanosti arbitara sa organizacijom uključenom u postupak kao strankom bile dovoljne za razrješenje arbitara.¹⁹

Imajući na umu cijeli tok predmeta Gundel, poruka ŠFVS-a je bila glasna i jasna: „CAS mora smanjiti ovisnost o MOO-u u organizacijskom i financijskom smislu.“²⁰

Do promjene je došlo 22. lipnja 1994. godine donošenjem Sporazuma o osnivanju Međunarodnog vijeća za sportsku arbitražu inicijativom MOO-a za stvaranje vrhovnog organa za međunarodnu arbitražu u sportu, Međunarodno vijeće za sportsku arbitražu (dalje u tekstu: ICAS)²¹. Također, značajne izmjene su se dogodile u razdvajanju prijašnjeg postupka koji se vodio na dvije razine. Naime, osnovana su dva odjela, Redovni arbitražni odjel te Žalbeni arbitražni odjel u svrhu „jasne distinkcije između predmeta prve instance te onih koji proizlaze iz žalbi na odluke sportskih tijela“.²²

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Paulsson, J., *Arbitration of international sports disputes*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 46.

¹⁸ Eng. *Reasonable dilligence*.

¹⁹ Paulsson, J., *op. cit.* (bilj. 17), str. 46.

²⁰ Reeb, M., *op. cit.* (bilj.8.), str. 35.

²¹ *International Council of Arbitration for Sport – ICAS*.

²² Reeb, M., *op. cit.* (bilj.8.), str. 34.

ICAS je osnovan kao zaklada po švicarskom pravu, također sa sjedištem u Lausanni. Njegova glavna misija, kako je propisano u CAS Kodeksu²³ donesenom 22. 11. 1994. odredbama S1-S26²⁴, je skrbiti o CAS-u umjesto MOO-a, što podrazumijeva financiranje i nadzor uporabe sredstava.²⁵ Sam ICAS se sastoji od 20 članova koji „moraju biti pravnici visokog nivoa dobro upoznati s arbitražom i sportskim pravom.“²⁶ Na prvi pogled je riješen problem ovisnosti o MOO-u već na temelju drugačijih (dodatnih) izvora financiranja, no neki autori poput Margarete Baddeley imaju drugačiji pogled na situaciju. Baddeley spominje potvrdu valjanosti CAS-ovih arbitražnih sudaca i vijeća od strane ŠFVS-a u nekoliko slučajeva od 1994. godine. Posebno istaknuvši presudu²⁷ iz 2018. po kojoj se izrečeno stajalište mora smatrati "fermement établie" (čvrsto uspostavljena) i da se o njemu više ne može raspravljati, što ipak ŠFVS čini (pravedno) vrlo detaljno u toj presudi.²⁸

Prema Baddeley, MOO i MF-ovi nedvojbeno još uvijek igraju važnu ulogu unutar ICAS-a, te stoga neizravno u CAS-u. Oni određuju dvanaest od dvadeset članova Upravnog odbora ICAS-a, koji zatim određuju preostalih osam.²⁹ Upravni odbor ICAS-a ima iznimno jake ovlasti:

- usvajanje i odlučivanje o izmjenama CAS kodeksa;
- između svojih članova biranje svog predsjednika, koji istovremeno obnaša dužnost predsjednika CAS-a te tri potpredsjednika;³⁰
- imenovanje članova tri stalne komisije CAS-a te arbitara na listu arbitara (koje također ima moć ukloniti);
- imenuje i Glavnog tajnika CAS-a koji ima značajne ovlasti, ne samo u vođenju ureda CAS-a, već i u pogledu pojedinačnih arbitražnih postupaka.³¹

Supra navedene su samo neke od ovlasti, koje kombinirano s činjenicom da sveukupni financijski doprinosi MOO-a i MF-ova sačinjava više od polovice budžeta ICAS-a, pokazuju stvarno stanje koje se nije značajno izmijenilo od vremena prije reformi. Baddeley također

²³ *The Code of the Court of Arbitration for Sport (CAS Code)* (dalje u tekstu: CAS Kodeks) dostupno na: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN.pdf

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Baddeley, M. The extraordinary autonomy of sports bodies under Swiss law: lessons to be drawn. *Int Sports Law J* 20, 3–17 (2020). dostupno na: <https://doi-org.ezproxy.nsk.hr/10.1007/s40318-019-00163-6> str. 11.

²⁶ Reeb, M., *op. cit.* (bilj.8.), str. 35.

²⁷ Baddeley, M., *op. cit.* (bilj.25.), str. 11.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*, str. 12.

³⁰ CAS Kodeks 2023. godine uvodi izmjenu sastava sa dva na tri potpredsjednika.

³¹ *Ibid.*

kritizira manjkavost CAS Kodeksa u pogledu interesa sportaša, što će kasnije indirektno dovesti do značajnog uplitanja Europskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP).

„Interesi sportaša se jedva spominju u CAS Kodeksu, čiji sadržaj pokazuje da su interesi stranaka suprotstavljenih sportskim vlastima u sporovima uglavnom podređeni interesima ovih potonjih u glatkom vođenju organiziranog sporta. Predstavnici sportaša i nižih razina sportskih organizacija uglavnom su odsutni u strukturi ICAS-a i CAS-a.“³²

Posljednja revizija CAS Kodeksa³³ je stupila na snagu 1. 2. 2023. koja je osim već spomenute izmjene o povećanju broja potpredsjednika, donijela još i promjenu odredbe S8.2. koja glasi: „Sve značajne izmjene ovih Statuta će se dogoditi nakon konzultacija s MOO-om, uključujući njegovu Komisiju sportaša, ASOIF³⁴, AIOWF³⁵ i ANOC³⁶.“

3. UGOVOR O ARBITRAŽI

Kako švicarsko zakonodavstvo ne poznaje definiciju ugovora o arbitraži, možemo se slobodno poslužiti definicijom iz Newyorške konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih pravorijeka iz 1958. godine (dalje u tekstu: NYK)³⁷ koja glasi:

„Sporazum u pisanom obliku prema kojem se stranke obvezuju podvrgnuti arbitraži sve ili određene sporove koji su nastali ili koji mogu nastati između njih u vezi s definiranim pravnim odnosom, bilo ugovornim ili izvanugovornim, koji se odnosi na predmet koji se može riješiti arbitražom.“

Arbitražni sud crpi svoju nadležnost iz samog ugovora o arbitraži, te se samim sklapanjem ugovora isključuje nadležnost državnog suda koji bi odlučivao u tom predmetu. Švicarski Zakon o međunarodnom privatnom pravu³⁸ u članku 177. koji uređuje ugovor o arbitraži govori sljedeće:

- „Arbitražni sporazum mora biti sastavljen u pisanom obliku ili bilo kojim drugim sredstvom komunikacije koje omogućuje da se evidentira tekстом;

³² Baddeley, M., *op. cit.* (bilj.25.), str. 12

³³ https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN_.pdf

³⁴ *Association of Summer Olympic International Federations* - ASOIF

³⁵ *Association of International Olympic Winter Sports Federations* - AIOWF

³⁶ *Association of National Olympic Committees* - ANOC

³⁷ <https://www.newyorkconvention.org/english>

³⁸ Swiss Federal Act on Private International Law of 18 December 1987 (na snazi od 1.9.2023.) – švicarski Zakon o međunarodnom privatnom pravu. (dalje u tekstu: Švicarski ZMPP) dostupno na: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en.

- U supstantivnom pogledu, arbitražni sporazum je valjan ako je u skladu ili sa zakonom koji su izabrale stranke, zakonom koji uređuje predmet spora, posebno zakonom koji uređuje glavni ugovor, ili švicarskim zakonom;
- Valjanost arbitražnog sporazuma ne može se osporavati na temelju toga što je glavni ugovor nevažeći ili što se arbitražni sporazum odnosi na spor koji još nije nastao.³⁹

Sam ugovor o arbitraži može biti sklopljen u dva oblika. Prvi od njih je pomoću arbitražne klauzule sadržane u glavnom ugovoru ili u propisima sportskog tijela, federacije ili udruge. Kao primjer možemo navesti FIFA-in statut⁴⁰ u kojem stoji kako se žalbe na konačne odluke koje donesu pravna tijela FIFA-e i na odluke koje donesu konfederacije, nacionalni savezi ili lige podnose CAS-u u roku od 21 dana od primitka predmetne odluke.⁴¹ Također navodi kako je obraćanje CAS-u jedino moguće kada su svi unutarnji pravni putevi iscrpljeni.^{42 43} Ovdje je također svrsishodno spomenuti kako je problem nedostatka pristanka u sportu, osobito u nogometu, nesporan. Statuti sportskih upravnih tijela predviđaju obveznu arbitražu i praksa pokazuje da su spremni nametnuti disciplinske sankcije onima koji pokušaju ostvariti pravo na pristup sudu.⁴⁴ Također postoji i pitanje upućivanja na propise koje ŠFVS također smatra valjanim ugovorom o arbitraži. Naime, u poznatom predmetu Dodô⁴⁵ koji je bio još jedan od mnogih dopinških postupaka, statuti organizacije čiji je igrač bio član (Brazilska nogometna federacija)⁴⁶ nisu sadržavali arbitražnu klauzulu u korist CAS-a. Međutim, ti su statuti upućivali na FIFA-ine propise koji, kao što je već navedeno, upućuju na CAS. CAS je donio odluku kako je takvo indirektno referiranje valjano kao arbitražna klauzula. ŠFVS potvrdio je te nalaze na temelju toga da je disciplinsku odluku donio organ koji je bio dio Brazilske nogometne federacije, a ista je ujedno član FIFA-e.⁴⁷ I sam ŠFVS priznaje svoj blagonakloni

³⁹ Švicarski ZMPP – čl. 177. st. 1.-3.

⁴⁰ FIFA Statute, May 2022 edition (dalje u tekstu: FIFA statut). dostupno na: https://digitalhub.fifa.com/m/3815fa68bd9f4ad8/original/FIFA_Statutes_2022-EN.pdf

⁴¹ FIFA statut – čl. 57., st. 1.

⁴² FIFA statut – čl. 57., st. 2.

⁴³ Tijekom 62. FIFA-inog kongresa u Budimpešti 25. svibnja 2012., FIFA je pojačala ovu obvezu izmjenom svojih Statuta konstatirajući da je apsolutno svako obraćanje redovnim sudovima i u slučaju provođenja privremenih mjera također zabranjeno.

⁴⁴ Łukomski, J. Arbitration clauses in sport governing bodies' statutes: consent or constraint? Analysis from the perspective of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights. *Int Sports Law J* 13, 60–70 (2013), str. 68. dostupno na: <https://doi.org/10.1007/s40318-013-0010-8>

⁴⁵ CAS 2007/A/1370 *FIFA v. Superior Tribunal de Justiça Desportiva do Futebol (STJD) & Confederação Brasileira de Futebol (CBF) & Mr Ricardo Lucas Dodô* & CAS 2007/A/1376 *WADA v. Superior Tribunal de Justiça Desportiva do Futebol (STJD) & Confederação Brasileira de Futebol (CBF) & Mr Ricardo Lucas Dodô*, order on provisional measures of 10 December 2007.

⁴⁶ Port. *Confederação Brasileira de Futebol*.

⁴⁷ Łukomski, J., *op. cit.* (bilj.44), str. 63.

pogled prema ugovoru o arbitraži u sportu.⁴⁸ Drugi način zasnivanja je naknadni posebni ugovor o arbitraži (kompromis prema NYK) kojim stranke podvrgavaju svoj spor CAS arbitraži. Odredba R27 CAS Kodeksa se za razliku od švicarskog ZMPP-a po tom pitanju očituje te predviđa posebno takav naknadni ugovor.⁴⁹

U praksi je generalno više zastupljena arbitražna klauzula kao način zasnivanja arbitraže. Posebice činjenica da statuti sportskih upravnih tijela predviđaju obaveznu arbitražu, a praksa pokazuje da su voljni nametnuti disciplinske sankcije onima koji pokušavaju ostvariti pravo pristupa sudu, je čini upotrebljivijom za sportska tijela koja nameću takvu klauzulu.⁵⁰

Suglasnost od strane igrača je zapravo fiktivna te nije opoziva zbog „monopolističke strukture sporta pod kojom bi sportaš bio isključen nakon što opozove svoju suglasnost.“⁵¹ Sportaš koji želi sudjelovati u natjecanju organiziranom od strane i pod kontrolom federacije, čiji propisi predviđaju arbitražu, neće imati drugog izbora nego prihvatiti arbitražnu klauzulu, posebno u slučaju profesionalnih sportaša kojima je to jedini izvor prihoda. „Tako su arbitražne klauzule obilježene prisilom *ab ovo*.“⁵²

Postoje i slučajevi kada je pristup samom natjecanju uvjetovan pristankom na arbitražnu klauzulu. Pristupanju Olimpijskim Igrama sportaši trebaju ispuniti obrazac za prijavu u kojem se nalazi i sadašnje pravilo 61. Olimpijske Povelje koje glasi: „Svaki spor koji nastane povodom ili u vezi s Olimpijskim igrama mora biti podnesen isključivo Sudu za sportsku arbitražu, u skladu s Kodeksom za sportsku arbitražu.“⁵³ Ovakav način uvjetovanja *de facto* znači nemogućnost isključivanja arbitraže pri CAS-u bez odustanka od sudjelovanja na samim Olimpijskim Igrama. ŠFVS je objasnio da se razlika između komercijalne i sportske arbitraže nalazi u (ne)ravnojivosti pregovaračkih moći. Priznao je hijerarhijsku i vertikalnu prirodu odnosa između sportaša i sportskih upravnih tijela koje utječu na proces podvrgavanja arbitraži.⁵⁴

⁴⁸ X v. Y, 4A_246/2011: „U sportskim slučajevima Savezni sud s izvjesnom 'dobronamjernošću' pregledava sporazum stranaka o prizivanju arbitražnog suda; ovo je s ciljem promoviranja brzog rješavanja spora od strane specijaliziranih sudova koji, kao CAS, nude sveobuhvatna jamstva neovisnosti i objektivnosti (BGE 133 235 na 4.3.2.3 str. 244 ff s referencama). Velikodušnost saveznog sudstva u tom pogledu očituje se u ocjenjivanju valjanosti arbitražnih klauzula prema referencama.“

⁴⁹ CAS Kodeks – R27 „Takva referenca može proizaći iz arbitražne klauzule sadržane u ugovoru ili pravilnicima, ili zbog kasnijeg arbitražnog sporazuma (redovni arbitražni postupak), ili može uključivati žalbu na odluku donesenu od strane saveza, udruge ili tijela vezanog za sport gdje statuti ili pravilnici takvih tijela, ili specifičan sporazum, predviđaju žalbu CAS-u (žalbeni arbitražni postupak).“

⁵⁰ Łukomski, J., *op. cit.* (bilj.44), str. 68.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*

⁵³ Olympic Charter – pravilo 61. st. 2. dostupno na:

<https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf>

⁵⁴ Łukomski, J., *op. cit.* (bilj.44), str. 68.

4. REDOVNI ARBITRAŽNI ODJEL

Prema posljednjem važećem CAS Kodeksu, CAS se sastoji od tri odjela, Redovni arbitražni odjel, žalbeni arbitražni odjel te antidopinški arbitražni odjel. U narednim poglavljima ćemo detaljnije analizirati dva od tri prethodno navedena odjela i postupke pred istima, ostavljajući po strani antidopinški arbitražni odjel koji je samo ovdje spomenut iako nije predmet ovoga rada.

4.1. Struktura odjela i tijek postupka

Redovni arbitražni odjel sačinjavaju arbitražna vijeća koja rješavaju sporove podnesene kroz redovni postupak. Odjel djeluje putem predsjednika ili njegovih/njezinih zamjenika. Primjenjive odredbe u redovnom arbitražnom postupku su opće odredbe mjerodavne za sve 3 vrste postupaka predviđenih u CAS Kodeksu (odredbe R27 – R37), posebne odredbe primjenjive samo u redovnom arbitražnom postupku (odredbe R38 – R46), odredba o tumačenju (R63) te odredbe o troškovima (odredbe R64 – R65.4).

Podnositelj tužbu u redovnom arbitražnom postupku podnosi tajništvu CAS-a⁵⁵. Osim sastojaka poput imena i prezimena, kratkog činjeničnog opisa i pravne argumentacije, posebno ističem kopiju ugovora koji sadrži arbitražnu klauzulu ili bilo koji dokument koji predviđa arbitražu u skladu s ovim proceduralnim pravilima i sve relevantne informacije o broju i izboru arbitara⁵⁶ kao najbitnije dijelove tužbe.^{57 58}

Nakon uspješnog i pravovremenog podnošenja tužbe te uplate pristojbe, osim ako nije očito da nema ugovora o arbitraži u korist CAS-a, tajništvo CAS-a poduzet će sve potrebne mjere za početak arbitražnog postupka. To uključuje dostavu tuženiku, poziv strankama da se izjasne o mjerodavnom materijalnom pravu i određivanje roka za izjašnjavanje o izboru i broju arbitra tuženiku.

U skladu s načelom *kompetenz-kompetenz*, arbitražno vijeće preliminarno odlučuje o svojoj nadležnosti bez obzira na okolnost da li se već vodi spor između istih stranaka pred nekim drugim arbitražnim ili sudskim tijelom.⁵⁹ Stranke biraju arbitre sa zatvorene liste arbitara, kojih

⁵⁵ CAS Court Office – tajništvo CAS-a.

⁵⁶ Ako relevantni arbitražni sporazum predviđa tri arbitra, ime arbitra s relevantnog CAS-ovog popisa arbitara odabranog od strane Tužitelja.

⁵⁷ Eng. *Request for arbitration*.

⁵⁸ CAS Kodeks – R38.

⁵⁹ CAS Kodeks – R39.

je trenutno 426.⁶⁰ U slučaju da ugovor o arbitraži ne sadržava sporazum o broju arbitara (moguć je sastav od jednog ili tri arbitra), predsjednik redovnog arbitražnog odjela će odrediti broj arbitara uzimajući u obzir sve okolnosti samog predmeta.⁶¹ Pod uvjetom da je u predmetu određeno arbitražno vijeće od tri arbitra, tužitelj imenuje arbitra u samoj tužbi ili u roku određenom u odluci predsjednika odjela o broju arbitara. S druge strane tuženik također imenuje arbitra u roku koji bude naznačen u dostavi tužbe. Ključna razlika je u propuštanju roka za imenovanje od strane tužitelja naspram propuštanju tuženika. Naime, tužiteljevim propustom imenovanja arbitra dovodi do učinka povlačenja same tužbe, dok s druge strane propust tuženikovog imenovanja arbitra dovodi do situacije da u njegovo ime arbitra imenuje predsjednik odjela.⁶² Svrsishodno je istaknuti kako su statistike iz 2019. godine pokazale da je tijekom godina samo mali broj arbitara s opće liste zapravo služio u vijećima, pri čemu je jezgru ponovno imenovanih arbitara činilo manje od 20 osoba.⁶³

4.2. Posebni osvrt na odredbe R43, R45, R46

4.2.1. Odredba CAS Kodeksa R43

Preskakujući do odredbe R43, dolazimo do jedne od najvećih prednosti arbitražnog suđenja općenito, a to je poštivanje načela povjerljivosti:

" Postupci prema ovim procesnim odredbama su povjerljivi. Stranke, arbitri i CAS se obvezuju da neće otkriti nikakve činjenice ili druge informacije vezane uz spor ili postupke bilo kojoj trećoj strani bez odobrenja CAS-a. Presude neće biti javno objavljene osim ako sve strane na to ne pristanu ili predsjednik odjela tako odluči.“

Zanimljivo je da unatoč postojanju dužnosti povjerljivosti, stranka ne može biti spriječena da otkrije činjenicu da je u tijeku arbitraža ili da postoji arbitražna presuda u slučajevima kada kod stranke postoji pravna obveza otkrivanja događaja takve prirode (u slučaju članova uprave, nadzornog odbora, poreznih i revizorskih tijela *et cetera.*) ili kada stranka treba objaviti tu informaciju da zaštiti legitimne interese u postupcima protiv trećih osoba.⁶⁴ U slučaju kršenja dužnosti povjerljivosti arbitražno vijeće ima ovlasti naložiti stranci da se suzdrži od takvog

⁶⁰ https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Liste_des_arbitres_par_nationalite_06.02.24_sans_ADD_.pdf pristupljeno 13.05.2024.

⁶¹ CAS Kodeks – R40.1.

⁶² CAS Kodeks – R40.2. t.3.

⁶³ Baddeley, M., *op. cit.* (bilj.25.), str. 12

⁶⁴ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *The ordinary arbitration procedure of the Court of Arbitration for Sport* u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 96.

kršenja⁶⁵. Štoviše, arbitražno vijeće ima i mogućnost obraćanja švicarskom sudu ako se stranka ogлуši o nalogu.

4.2.2. *Odredba CAS Kodeksa R45 u svezi sa švicarskim zakonom*

Nakon odredbi o vođenju postupka, koje smatram suvišnim za navođenje i analizu u ovome radu, dolazimo do srži svih odredaba o redovnom postupku. Tu srž predstavlja odredba R45 o mjerodavnom (materijalnom) pravu:

„Arbitražno vijeće će odlučiti spor prema pravilima prava koje su stranke odabrale ili, u nedostatku takvog odabira, prema švicarskom pravu. Stranke mogu ovlastiti vijeće da odluči *ex aequo et bono*.“

Pravna pravila koja odlučuju o valjanosti ili bolje rečeno dopustivosti uporabe određenog nacionalnog ili anacionalnog propisa u arbitražnom postupku, nazivaju se *lex arbitri*. U slučaju CAS-a, kako je već prethodno navedeno, sjedište te ujedno i mjesto arbitraže u svim sporovima pred istim je grad Lausanne u Švicarskoj. Glavna posljedica navedenog je da *lex arbitri* predstavlja švicarski Zakon o međunarodnom privatnom pravu, preciznije 12. poglavlje koje se odnosi na međunarodnu arbitražu. Ovdje je najveći fokus članak 187. švicarskog ZMPP-a koji glasi:

„ 1) Arbitražni sud će presuditi u sporu prema pravilima prava koje su stranke izabrale ili, u odsustvu takvih, prema pravilima prava s kojima se spor nalazi u najbližoj vezi.

2) Stranke mogu ovlastiti arbitražni sud da odluči *ex aequo et bono*.“

Na prvi pogled ova odredba se jedva razlikuje od *supra* navedene odredbe R45. Naime, članak 187. švicarskog ZMPP-a daje (opravdanu) prednost načelu stranačke autonomije u izboru prava mjerodavnog za bit spora, iako je ta odredba ostavila jako širok prostor za tumačenje uz izostanak bilo kakvih drugih formalnih ili materijalnih pretpostavki za pravo koje stranke na kraju izaberu. Drugim riječima, strankama nije zabranjeno (kao ni u R45) da odaberu anacionalno pravo kao mjerodavno za bit spora kao što su *lex mercatoria* ili *lex sportiva*. Švicarska praksa ide čak i korak dalje time što dopušta da mjerodavno pravo za bit spora bude samo poseban dio propisa neke države.⁶⁶

⁶⁵ CAS Kodeks – R37.

⁶⁶ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 88.

Primjer potpuno drugačijeg stava oko stranačke autonomije je Uredba Rim I⁶⁷, koja također predviđa načelo stranačke autonomije u svojem članku 3. gdje stoji da "ugovor uređuje zakon koji su stranke odabrale". Međutim, isti također navodi da bi taj izabrani zakon trebao biti zakon države jer nema odredbi za pravila prava drugog ne-nacionalnog pravnog sustava.⁶⁸

Već spomenut širok prostor tumačenja je dodatno naglašen činjenicom da švicarsko pravo ne zahtjeva nikakav poseban (formalni) oblik odabira mjerodavnog prava za bit spora, dapače švicarsko pravo priznaje valjanost odabira koji nije učinjen u pisanom obliku.⁶⁹ Također, prihvaćen je i odabir koji po svojoj prirodi nije eksplicitan već implicitan i to ponašanjem.⁷⁰ Takva situacija je moguća kada stranke u svojim ugovorima „koriste terminologiju specifičnog nacionalnog prava“ ili kada se kratka pravna argumentacija obje stranke (pri podnošenju tužbe ili odgovora na tužbu CAS-u) temelji na istim materijalnopравnim propisima.⁷¹

Zanimljivo je kako je švicarski Savezni sud „od 1906. pa sve do 1952. ocjenjivao ugovorni statut na osnovi tzv. velikog ugovornog cijepanja; zaključenje ugovora bilo je podvrgnuto prinudnim propisima države njegova zaključenja, a stranačka autonomija je vrijedila samo za pitanja vezana uz izvršenje ugovora.“⁷² Navedeno predstavlja bitno različito stanje od današnjeg.

Jedan od dvaju mehanizma koji u neku ruku ograničavaju slobodu izbora strankama u ovom slučaju je metoda pravila neposredne primjene. „Katkada se situacije s međunarodnim obilježjem uređuju na osnovi posebnih pravila *legis fori*⁷³, koja se u doktrini nazivaju raznim imenima, no preteže naziv pravila neposredne primjene (*lois d'application immédiate du for, Exclusivnormen, directly applicable rules, norme di applicazione necessaria*).“⁷⁴ Spomenuta pravila se u nekim zakonodavstvima donose u njihovim zakonima koji sadrže kolizijske odredbe. Dok s druge strane, pravila neposredne primjene u nekim slučajevima sadrže posebni propisi. Kao primjer uzimamo hrvatski Pomorski zakonik i njegov članak 977. koji glasi:

⁶⁷ Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) [2008].

⁶⁸ de Oliveira, L.V.P. *Lex sportiva as the contractual governing law. Int Sports Law J* 17, 101–116 (2017). <https://doi.org/10.1007/s40318-017-0116-5>, str. 104.

⁶⁹ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 88.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Sajko, K. (2009). *Međunarodno privatno pravo*. Zagreb: Narodne novine, str. 147.

⁷³ U predmetima pred CAS-om to će beziznimno biti švicarsko pravo.

⁷⁴ Sajko, K. (2009), *op. cit.* (bilj.72), str. 279.

„Iznimno od odredaba članka 976. Zakonika koje za naknadu štete zbog sudara brodova upućuju na primjenu stranog prava primjenjuju se:

- 1) odredbe Zakonika – ako sve zainteresirane stranke imaju zajedničko državljanstvo ili uobičajeno boravište, odnosno sjedište u Republici Hrvatskoj;
- 2) hrvatsko pravo – ako je jedan od brodova koji je sudjelovao u sudaru hrvatski ratni ili javni brod.“⁷⁵

Kaufmann-Kohler i Bärtsch vide dvije različite situacije do koje može doći u vidu pravila neposredne primjene.⁷⁶ U prvoj situaciji pravilo neposredne primjene je dio (nacionalnog) pravnog sustava čija su pravila mjerodavna za bit spora (*lex causae*). Tada arbitražno vijeće mora primijeniti predmetno pravilo neposredne primjene. S druge strane, kada je pravilo neposredne primjene dio pravnog sustava neke treće zemlje čiji pravni propisi nisu mjerodavni za bit spora, uobičajeno stajalište je da arbitražno vijeće nije obvezno primijeniti takvo pravilo.⁷⁷

Međutim, članak 19. švicarskog ZMPP-a predviđa i mogućnost priznavanja pravila neposredne primjene stranog prava:

- „ 1) Ako to zahtijevaju legitimni interesi koji su jasno pretežiti prema švicarskom shvaćanju prava, obvezujuća odredba nekog drugog prava osim onog na koje se poziva ovaj zakon može se uzeti u obzir, pod uvjetom da situacija koja se razmatra ima blisku poveznicu s tim drugim pravom.
- 2) Pri odlučivanju o tome treba li takva odredba biti uzeta u obzir, uzet će se u obzir njezin cilj i posljedice njezine primjene, kako bi se donijela odluka koja je primjerena s obzirom na švicarsko shvaćanje prava.“

CAS je ovu odredbu protumačio kao alat za provođenje testa ispunjavanja 3 kumulativne pretpostavke za priznanje stranog pravila neposredne primjene, što potvrđuje izreka presude *Celtic v. UEFA*⁷⁸ od 7.1.2000. godine:

- a) Pravilo u pitanju mora pripadati posebnoj kategoriji normi koja ima biti primijenjena bez obzira na pravo mjerodavno za bit spora

⁷⁵ Pomorski zakonik, NN 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015 i 17/2019., članak 977.

⁷⁶ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 88.

⁷⁷ *Ibid.*, str. 88-89.

⁷⁸ CAS 98/201 *Celtic v. UEFA*, dostupno na: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/201.pdf>, str. 6., t. 4.

- b) Mora postojati bliska veza između biti spora i teritorija na kojem je pravilo u pitanju na snazi
- c) Stajalište švicarske teorije i prakse pravilo neposredne primjene mora imati za cilj zaštitu legitimnih interesa i ključnih vrijednosti te primjena istih mora dovesti do primjerene odluke.^{79 80}

Drugi mehanizam u pitanju je odbacivanje primjene pravila koje su stranke izabrale zbog suprotnosti s osnovnim načelima domaćeg pravnog poretka.⁸¹ Svrsishodno je navesti kako Mancini u 19. stoljeću uvodi razlikovanje prisilnih propisa polaznog prava putem dva pojma: *ordre public interne* i *ordre public international*.⁸² Takvu distinkciju uvodi i francusko pravo kod kojeg pojam *ordre public interne* označava „prisilne propise domaćeg prava koji unutar privatnog prava isključuju sporazume stranaka koji su im protivni.“⁸³ A s druge strane *ordre public international* označava „npr. Osnovna načela domaćeg pravnog poretka, ili osnovna pravna pravila pravnog poretka i načela povrede kojih je protivna ideji pravde.“⁸⁴

Švicarski ZMPP je jedan od zakona koji sadrži u sebi pravila o *ordre public interne* i o *ordre public international*:

„Primjena odredbi stranog prava isključena je ako takva primjena rezultira ishodom koji je nespojiv sa švicarskim javnim poretkom.“⁸⁵

„Obvezujuće odredbe švicarskog prava koje se zbog svoje posebne svrhe, primjenjuju bez obzira na zakon na koji se poziva ovaj zakon, su sačuvane.“⁸⁶

Prema važećoj švicarskoj sudskoj praksi, neka od osnovnih načela pravnog poretka su: načelo *pacta sunt servanda*, načelo dobre vjere, načelo zabrane diskriminacije *et cetera*.⁸⁷

Kao što je već navedeno, u nedostatku sporazuma o izboru prava između stranaka, primjenjuje se švicarsko pravo, što zapravo dovodi do problema jer se odredba CAS Kodeksa u ovom slučaju dovodi u suprotnost sa već spomenutom prvom točkom članka 187. švicarskog ZMPP-a koja dopušta arbitražnim vijećima da u slučaju nedostatka odabira prava odlučuju prema

⁷⁹ Stajališta sam kako CAS ovdje engleski izraz „*appropriate decision*“ koristi imajući na umu primjerenost u smislu usklađenosti sa švicarskim javnim poretkom i načelima prava.

⁸⁰ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 89.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Sajko, K. (2009), *op. cit.* (bilj.72), str 257.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Švicarski ZMPP – čl. 17.

⁸⁶ Švicarski ZMPP – čl. 18.

⁸⁷ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 89.

pravu s kojim se spor nalazi u najbližoj vezi. Ta odredba (187.1.) po nekima ima svrhu povećanja i produljivanja međunarodne pravne suradnje te se ostvaruje međunarodna ujednačenost rješenja.⁸⁸ Također bi trebala služiti da se dokine već spomenuto beziznimno primjenjivanje *legis fori*, koje bi „, po poredbenopravnim ustavnim rješenjima bilo protivno načelu jednakosti pred zakonom – zabrani rješavanja različitih pravnih situacija na jednaki način.“⁸⁹ Takav sukob tih dviju odredbi zapravo dovodi do izostanka primjene odredbe švicarskog ZMPP-a.⁹⁰

Čak i samo arbitražno vijeće u presudi *Ortega v. Fenerbahçe & FIFA* govori kako se može

„činiti čudnim da bi spor između stranaka u vezi s ugovorom o zapošljavanju, koji sam po sebi podliježe pravu druge nadležnosti, trebao biti riješen pred CAS-ovim sudom (gdje stranke u sporu nisu odredile koje bi drugo pravo trebalo primijeniti prema CAS-u) prema švicarskom materijalnom pravu, u skladu s čl. R45 Kodeksa.“⁹¹

S druge strane postoje i razlozi uvođenja pravila da u slučaju izostanka izbora mjerodavnog prava između kojih se ističe jednostavnost u smislu preskakanja koraka u kojem bi arbitražno vijeće trebalo pronaći pravo najbliže veze, korak koji bi sigurno produžio trajanje cjelokupnog postupka. Drugi bi bio razlog pravne predvidljivosti u tome što stranke uvijek unaprijed znaju pravo koje će se primijeniti. Ovdje se može spomenuti i mišljenje prema kojem je još jedan razlog koji je kumovao ovoj situaciji, činjenica da su u ranim danima CAS-a većina arbitara bili porijeklom Švicarci te im je sigurno najviše odgovarala podredna primjena švicarskog prava.⁹²

Kao alternativa svemu navedenom, točka predmetne odredbe prema kojoj stranke mogu ovlastiti arbitražno vijeće da odluči *ex aequo et bono*, što znači dopustiti arbitrima da odlučuju „prema pravičnosti i dobrome“. Drugim riječima, arbitražno vijeće ne će primjenjivati pravna pravila već će donijeti odluku prema svojem viđenju pravde u individualnom slučaju.⁹³ Iako je jako slobodno u donošenju te odluke, vijeće i dalje treba poštivati *ordre public international*.⁹⁴

⁸⁸ Sajko, K. (2009), *op. cit.* (bilj.72), str 13.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 90.

⁹¹ CAS 2003/O/482 *Ortega v. Fenerbahçe & FIFA*, dostupno na: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/482.pdf>, str. 5., para. 14.

⁹² Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., *op. cit.* (bilj.64), str. 90.

⁹³ *Ibid.*, str. 91.

⁹⁴ *Ibid.*

4.2.3. *Odredba CAS Kodeksa R46*

Predmetna odredba se odnosi na donošenje pravorijeka u postupku pred CAS-om te govori kako se pravorijek donosi većinskom odlukom ili ako te većine nema, odlukom predsjednika arbitražnog vijeća. Ono što je zanimljivo napomenuti je kako nesuglasna mišljenja nisu priznata od strane CAS-a i nisu označena. Prema prijašnjim izdanjima CAS Kodeksa o nesuglasnim mišljenjima uopće nije bilo riječi, te je opća praksa bila da su takva mišljenja bila prihvatljiva za izražavanje.⁹⁵ Sama nesuglasna mišljenja su se navodila odvojeno od pravorijeka, bilo kao primjerak nakon potpisa arbitra ili prije potpisa arbitra ali poslije same odluke, no nikad se nisu smatrala dijelom pravorijeka.⁹⁶

Osim ako se strane ne dogovore drugačije, u pravorijeku će ukratko biti navedeni razlozi za donošenje odluke. Svrha ove točke članka R46 je brzina i efikasnost u slučajevima kada stranke nisu toliko zainteresirane za objašnjenje već samo brzo razrješenje spora. Kao primjer bi mogli navesti situaciju kada je neko natjecanje u tijeku ili kada su rokovi za prijave igrača jako kratki i strankama u sporu nije u interesu nositi se sa kompleksnim objašnjenjima već im je dovoljna činjenica mogu li ili ne poduzeti određenu radnju. S druge strane, kada dođe do dogovora stranaka da se ne navode razlozi u pravorijeku, nezadovoljna strana će možda imati dodatne poteškoće u podnošenju tužbe za poništaj pravorijeka o kojoj će više riječi biti nastavno.

„Pravorijek, o kojem je obavijestio Ured suda CAS-a, bit će konačan i obvezujući za stranke, podložno pravnim lijekovima dostupnim u određenim okolnostima prema švicarskom pravu u roku od 30 dana od obavijesti o pravorijeku putem pošte ili kurira. Pravorijek ne može biti osporen putem tužbe za poništaj ako strane nemaju prebivalište, uobičajeno boravište ili poslovno sjedište u Švicarskoj i kada su izričito isključile sve postupke poništenja u arbitražnom sporazumu ili u kasnijem sporazumu, osobito na početku arbitraže.“⁹⁷

Sve prethodno navedeno o odredbi R46 je naravno u skladu s člankom 192. švicarskog ZMPP-a koji dopušta mogućnost isključenja bilo u arbitražnom sporazumu ili u naknadnom sporazumu, u cijelosti ili djelomično, mogućnost žalbe protiv arbitražnih odluka.^{98 99}

⁹⁵ *Ibid.*, str. 92.

⁹⁶ *Ibid.*, str. 93.

⁹⁷ CAS Kodeks – R46. st. 3.

⁹⁸ Švicarski ZMPP – čl. 192. st. 1.

⁹⁹ Zanimljivo je kako u hrvatskom zakonodavnom aktu koji uređuje istu materiju (Zakon o arbitraži, NN 88/01, dalje u tekstu: ZA), mogućnost odricanja od tužbe za poništaj pravorijeka je izričito isključena u članku 36. stavku 6. koji glasi: „Stranke se ne mogu unaprijed odreći prava na pobijanje pravorijeka tužbom za poništaj.“

Svrishodno bi bilo ovdje spomenuti i predmet *Cañas v. ATP Tour & CAS*¹⁰⁰ gdje je ŠFVS koji je jedino predviđeno žalbeno tijelo za postupke pred CAS-om odlučio po tužbi za poništaj te zauzeo stajalište o valjanosti odricanja od prava na podnošenje tužbe. Naime gospodin Cañas je potpisao izjavu kao što to moraju svi igrači po pristupanju sportskoj organizaciji u sklopu koje će se natjecati (u ovom slučaju ta organizacija je ATP)¹⁰¹. Ta izjava u svom najnovijem izdanju glasi:

„ Svaki spor među ATP-om, njegovim turnirima ili igračima (s izuzetkom bilo kojeg spora koji se odnosi na ili proizlazi iz promjene statusa članstva u kategoriji turnira) koji proizlazi iz primjene bilo koje odredbe ovog Pravilnika, a koji nije konačno riješen primjenjivim odredbama Pravilnika, bit će isključivo predan na konačnu i obvezujuću arbitražu Sudu za sportsku arbitražu ("CAS") u skladu s CAS-ovim Kodeksom sportske arbitraže. Odluka CAS-a u toj arbitraži bit će konačna, nerevizibilna, neponištiva i provediva. Nijedan zahtjev, arbitraža, tužba ili parnica vezana za spor neće biti podnesena ni na jednom drugom sudu ili tribunalu.“¹⁰²

Sud je ustvrdio kako odricanje nema pravnog učinka ako se nalazi u pravilima tijela ili federacije jer je potrebna izričito izražena volja putem posebnog akta koja u ovom slučaju nije postojala.

5. ŽALBENI ARBITRAŽNI ODJEL

Kada to predviđaju statuti ili propisi federacije, udruge ili tijela povezanog sa sportom može se podnijeti žalba protiv odluke istih ili ako su stranke sklopile poseban arbitražni sporazum što nije često slučaj. Kao pretpostavka za podnošenje također se navodi kako je moguća samo ako je žalitelj iscrpio sve pravne lijekove dostupne prije podnošenja žalbe, u skladu sa statutima ili propisima tog tijela.¹⁰³ Uvjeti iscrpljenja pravnih lijekova te činjenice da je žalbeni postupak predviđen statutom ili propisom moraju biti kumulativno ispunjeni.¹⁰⁴

Kao što se vidi iz priloženog, svrha ovog odjela CAS-a je iskoristiti priliku da arbitražno vijeće revidira odluku tijela, federacije ili udruge nakon što su svi pravni lijekovi iscrpljeni. Što je u

¹⁰⁰ CAS 2005/A/951 *Guillermo Cañas v. ATP Tour*, (dalje u tekstu: Cañas).

¹⁰¹ *Association of Tennis Professionals* - Udruga teniskih profesionalaca.

¹⁰² ATP Tour rulebook, odlomak 8., para. 8. 07. dostupno na: <https://www.atptour.com/en/corporate/rulebook>

¹⁰³ CAS Kodeks – R47.

¹⁰⁴ Žalba se prema odredbi R47 također može podnijeti CAS-u protiv odluke koju je donio CAS djelujući kao prvostupanjski tribunal ako je takva žalba izričito predviđena pravilima dotične federacije ili sportskog tijela. Primjer za to bi bile Olimpijske igre na kojima CAS djeluje kao *ad hoc* sud što nije toliko vezano za predmet ovog rada kako se taj rad suda sastoji većinom od dopińskih postupaka.

praksi najčešći slučaj kod sankcija izrečenih povezano s dopingom igrača.¹⁰⁵ Također je i zbog činjenice da je FIFA¹⁰⁶ jedna od organizacija koja u svom statutu sadrži arbitražnu klauzulu u korist CAS-a povećan i broj žalbenih postupaka u svezi s transferima nogometnih igrača.¹⁰⁷

U žalbenom postupku također su primjenjive opće odredbe mjerodavne za sve vrste postupaka predviđenih u CAS Kodeksu (odredbe R27 – R37), posebne odredbe primjenjive u žalbenom arbitražnom postupku (odredbe R47 – R59), odredbe o tumačenju (R63) te odredbe o troškovima (odredbe R64 – R65.4). Žalbeni postupak započinje podnošenjem izjave o žalbi od strane žalitelja koja između ostalog sadrži i kopiju osporavane odluke, imenovanje arbitra kojeg je žalitelj izabrao s odgovarajućeg CAS-ovog popisa arbitara (osim ako žalitelj zahtijeva imenovanje jedinog arbitra) te kopiju odredbi statuta ili propisa ili posebnog sporazuma (ugovora) koji predviđa žalbu CAS-u.¹⁰⁸ Prilikom podnošenja izjave, žalitelj će platiti i predviđenu pristojbu. U nedostatku propisanog roka za žalbu u statutima ili propisima tijela na čiju odluku se podnosi žalba, taj rok je 21 dan od primitka odluke pobijane žalbom.¹⁰⁹

Nakon originalnog podnošenja žalbe, žalitelj ima rok od 10 dana od isteka roka za podnošenje, u kojem je dužan podnijeti žalbeni podnesak u kojem navodi činjenice i pravnu argumentaciju koji su doveli do žalbe, zajedno sa svim priložima i specifikacijom ostalih dokaza na koje se namjerava osloniti.¹¹⁰

Za razliku od redovnog arbitražnog odjela, gdje u slučaju da nema dogovora između stranaka Predsjednik odjela odlučuje koliki će broj sudaca sačinjavati arbitražno vijeće (jedan ili tri), u žalbenom postupku tri arbitra će odlučivati osim ako se stranke nisu dogovorile da će postupak voditi arbitar pojedinac ili Predsjednik odjela nije odlučio da je spor prikladan za vođenje od strane jednog arbitra.¹¹¹

Kasnije, nakon podnošenja žalbe i imenovanja arbitara, sama žalba i prilozi uz nju ako ih je bilo se dostavljaju drugoj stranci. Ta stranka ima rok od 20 dana od dana primitka u kojem daje svoj odgovor na tužbu koji se sastoji između ostalog i od očitovanja o navodima žalitelja, a

¹⁰⁵ Krähe, C., *The appeals procedure before the CAS*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 99.

¹⁰⁶ *Fédération Internationale de Football Association* - Međunarodna nogometna federacija.

¹⁰⁷ Krähe, C., *op. cit.* (bilj. 105.), str. 99.

¹⁰⁸ CAS Kodeks – R48.

¹⁰⁹ CAS Kodeks – R49.

¹¹⁰ CAS Kodeks – R51 – „Žalitelj također može iskoristiti mogućnost da u istom roku obavijestiti CAS-ov ured u pisanom obliku da će se izjava o žalbi smatrati žalbenim podneskom. Žalba će se smatrati povučenom ako žalitelj ne ispuni ovaj rok.“

¹¹¹ CAS Kodeks – R50.

moгуće je u toj fazi podnijeti i prigovor nenadležnosti.¹¹² Ako druga stranka ne podnese odgovor u zadanom roku, vijeće može ipak nastaviti s arbitražom i donijeti odluku kao što je slučaj kod većine nacionalnih i institucionalnih arbitražnih propisa.¹¹³

Sljedeća bitna razlika od redovnog arbitražnog postupka se očituje u ovlastima arbitražnog vijeća u postupku.¹¹⁴ Naime, arbitražno vijeće u žalbenom postupku ima ovlasti odlučivati i o činjenicama i o pravu. Može donijeti i novu odluku (odlučivanje *de novo*) koja zamjenjuje osporavanu odluku ili poništiti odluku i vratiti slučaj na prethodni stupanj što u praksi nije često puta slučaj i to ponajviše zbog velikih troškova.¹¹⁵ Rasprava (u slučaju da vijeće ili sudac pojedinac odluči da će je biti) je kao i kod redovnog postupka u pravilu zatvorena za javnost. Tek se na zahtjev stranke (fizičke osobe) u postupku može pod određenim uvjetima održati javna rasprava.¹¹⁶

Mišljenja sam kako je najbitniji dio rada žalbenog odjela uklanjanje proceduralnih propusta u postupcima pred nacionalnim prvostupanjskim tijelima unutar organizacije što i nije toliko teško za povjerovati s obzirom na razlici u stručnosti institucije poput CAS-a prema nacionalnim organizacija sportova s lošijom infrastrukturom i organizacijom te manjim resursima.

Odredba o mjerodavnom pravu za bit spora se također razlikuje kod žalbenog postupka u smislu da ne daje prednost izboru stranaka, već primat zauzimaju primjenjivi propisi što bi značilo propisi organizacije po kojima se u prvom stupnju odlučivalo.¹¹⁷ Vijeće supsidijarno odlučuje prema pravu kojeg su stranke izabrale ili, u nedostatku takvog izbora, prema pravu zemlje u kojoj je sjedište federacije, udruge ili sportskog tijela koje je donijelo osporavanu odluku ili prema pravnim pravilima koja vijeće smatra prikladnima. U potonjem slučaju, vijeće

¹¹² CAS Kodeks – R55.

¹¹³ ZA čl. 24. st. 2.: „Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele te ako, bez navođenja opravdanih razloga: tuženik ne podnese svoj odgovor na tužbu u skladu s odredbama članka 22. stavka 1. ovoga Zakona, arbitražni sud će nastaviti postupak, ali se neće smatrati da samo propuštanje znači priznanje tužiteljevih navoda.“

¹¹⁴ CAS Kodeks – R57.

¹¹⁵ Krähe, C., *op. cit.* (bilj. 105.), str. 102.

¹¹⁶ Dio odredbe o raspravi i pretpostavkama za uvažavanje ili odbijanje zahtjeva za javnom raspravom uveden je izmjenama CAS Kodeksa iz 2019. godine – „Na zahtjev fizičke osobe koja je stranka u postupku, treba se održati javno ročište ako je stvar disciplinske prirode. Takav zahtjev može biti odbijen u interesu morala, javnog reda, nacionalne sigurnosti, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, kada bi javnost štetila interesima pravde, kada se postupak isključivo odnosi na pravna pitanja ili kada je ročište u prvom stupnju već bilo javno.“ dostupno na: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Amendments_Code_2019_en_.pdf.

¹¹⁷ CAS Kodeks – R58.

će obrazložiti svoju odluku.^{118 119} Posljednja navedena opcija postoji u slučaju da bi uporaba primjenjivog prava bila „izuzetno skupa i vremenski zahtjevna za vijeće - primjerice, u slučaju egzotičnog zakona.“¹²⁰

Ovdje ćemo ukratko spomenuti predmet *Galatasaray SK v. Frank Ribéry & Olympique de Marseille*¹²¹ koji pojašnjava problematiku sukoba između primjenjivih propisa sportske organizacije i prava kojeg stranke izaberu. Naime, vijeće je utvrdilo kako je „dalekosežna sloboda izbora prava u korist stranaka, za koju su vrata već otvorena člankom 187. stavkom 1. Švicarskog ZMPP-a, preciznije određena u članku R58 Kodeksa.“¹²² Također je utvrđeno sljedeće:

„ U ovom slučaju, "primjenjivi propisi" za potrebe članka R58 Kodeksa su nesporno FIFA-ini propisi jer su žalba i protutužba usmjereni protiv odluke FIFA-e, koja je donesena primjenom FIFA-inih pravila i propisa. Konkretno, dotični propisi - osim FIFA Statuta - su posebice FIFA Pravilnik o statusu i transferu igrača iz 2001. ("RSTP 2001"). Iako je potonji zamijenjen FIFA Pravilnikom o statusu i transferu igrača iz 2005. ("RSTP 2005") s učinkom od 1. srpnja 2005. (vidi članak 29. RSTP 2005), prema članku 26. stavku 1. RSTP 2005, svi slučajevi koji su "podneseni FIFA-i" prije 1. srpnja 2005. odlučivat će se prema ranijim pravilima, tj. prema RSTP 2001. Budući da je u ovom slučaju igrač pokrenuo postupak pred DRC-om¹²³ 14. lipnja 2005., "primjenjivi propisi" za potrebe članka R58 Kodeksa su RSTP 2001.“¹²⁴

Sporno je bilo jesu li stranke odabrale mjerodavno pravo, na što odgovor pronalazimo u ugovoru između žalitelja i igrača.¹²⁵ Također vijeće je ovdje uzelo u obzir činjenicu da se za

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Zanimljivo je napomenuti kako ni CAS Kodeks ni Švicarski ZMPP ne poznaju odredbu koja dodatno razjašnjava kako se upućivanje stranaka na propise pojedinačne države smatra upućivanjem na supstancijalne propise a ne na njezina pravila o određivanju mjerodavnog prava kao što to poznaje ZA u članku 27. stavku 1.: „Arbitražni sud odlučit će po pravnim pravilima koja su stranke izabrale kao mjerodavna za bit spora. Svako upućivanje na pravo ili pravni sustav određene države tumačit će se, osim ako se stranke nisu izričito drukčije sporazumjele, kao neposredno upućivanje na supstancijalna pravila te države, a ne na njezina pravila o određivanju mjerodavnog prava.“

¹²⁰ Krähe, C., *op. cit.* (bilj. 105.), str. 102.

¹²¹ CAS 2006/A/1180 *Galatasaray SK v. Frank Ribéry & Olympique de Marseille* (dalje u tekstu: Galatasaray) dostupno na: <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1180.pdf>.

¹²² Galatasaray para. 8.

¹²³ *Dispute Resolution Chamber* - Komora za rješavanje sporova (tijelo unutar FIFA-e koje se bavi rješavanjem sporova između klubova i igrača, posebno onih vezanih uz ugovore i transfere igrača).

¹²⁴ Galatasaray para. 9.

¹²⁵ *Ibid.*, para. 10.

sporazum stranaka u vezi s izborom prava ne zahtijeva poseban oblik i stoga može biti sklopljen ili izričito ili prešutno, što proizlazi iz CAS-ove prakse.¹²⁶

„Članak 7.1. Ugovora sadrži klauzulu o izboru prava, prema kojoj će se Ugovor između igrača i žalitelja regulirati turskim pravom. Međutim, ovaj izbor prava vrijedi samo uz određena ograničenja, jer članak 5.6. Ugovora propisuje da stranke „prihvataju sva pravila, propise i/ili dekrete FIFA-e ... s bilo kakvim izmjenama istih”.¹²⁷

Vijeće je predmetnu odredbu ugovora između žalitelja i igrača tumačilo na način da po pitanjima koja su njima regulirana FIFA-ina pravila uzimaju primat pred stranačkim izborom mjerodavnog prava koje je u ovom slučaju bilo tursko nacionalno pravo.¹²⁸

Stranke su imale u vrijeme nastanka spora slobodu odabira da spor koji nastaje iz ugovora o radu podnesu turskim nacionalnim sudovima ili FIFA-inoj DRC na rješavanje. Igrač i žalitelj su na kraju odlučili spor podnijeti DRC-u, što je dovelo arbitražno vijeće do zaključka kako „Ovo dobrovoljno i izričito podnošenje radnog spora FIFA-inom mehanizmu za rješavanje sporova, unatoč mogućnosti postupanja pred turskim sudovima, predstavlja izbor stranaka da se spor riješi u skladu s FIFA-inim statutima i propisima.”¹²⁹

Konačna odluka vijeća je bila kako stranački izbor mjerodavnog prava u ovom slučaju predstavlja supsidijarni izbor prava te da povezanost obje stranke s FIFA-om znači da su oni dio organizacije što dodatno pospješuje argument da bi primjenjivi propisi u ovom slučaju bili FIFA-ini statut i ostali regulatorni akti.¹³⁰

Nadalje, kod donošenja pravorijeka arbitražno vijeće odlučuje većinom glasova ili u slučaju nepostojanja većine, predsjednik vijeća donosi odluku sam. Pravorijek mora biti u pisanom obliku, potpisan od strane arbitražnog vijeća ili arbitra pojedinca te datiran.

Jednako tako, pravorijek je konačan i obvezujući za stranke, podložno pravnim sredstvima dostupnim u određenim okolnostima prema švicarskom zakonu u roku od 30 dana od obavijesti o odluci poštom ili kurirskom službom, što se ne razlikuje od pravorijeka donesenog u redovnom arbitražnom postupku. Ne može biti pobijan tužbom za poništaj ukoliko „stranke nemaju domicil, uobičajeno boravište ili poslovni objekt u Švicarskoj i ako su izričito isključile

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ *Ibid.*, para. 11.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*, para. 13.

sve postupke poništenja u arbitražnom sporazumu ili naknadnom sporazumu, osobito na početku arbitraže“ o čemu je već raspravljano u prethodnim poglavljima.¹³¹

6. TUŽBA ZA PONIŠTAJ PRAVORIJEKA PRED ŠVICARSKIM FEDERALNIM VRHOVNIM SUDOM

Već smo se ukratko dotakli tužbe za poništaj u smislu isključenja bilo u arbitražnom sporazumu ili u naknadnom sporazumu, u cijelosti ili djelomično, mogućnosti žalbe protiv arbitražnih odluka i kao primjer za to naveli predmet Cañas. Stoga će ovdje biti obrađen u cijelosti institut tužbe za poništaj pravorijeka kakvog dopušta švicarsko pravo.¹³²

Tužbu za poništaj pravorijeka uređuje čl. 190. koji uz to navodi kako je pravorijek konačan u trenutku kada je priopćen strankama. Kao što je već navedeno kod predmeta Cañas, postupak povodom tužbe za poništaj pravorijeka može se pokrenuti jedino pred ŠFVS-om.

„Pravorijek može biti poništen samo:

- ako je arbitar pojedinac nepropisno izabran, ili ako je arbitražno vijeće nepropisno sastavljeno;
- ako se arbitražni sud pogrešno proglasio nadležnim ili nenadležnim;
- ako je arbitražni sud donio pravorijek izvan zahtjeva koji su mu podneseni, ili nije odlučio o jednom od zahtjeva;
- ako je povrijeđeno načelo ravnopravnosti stranaka ili je povrijeđeno pravo na saslušanje stranaka;
- ako je pravorijek u suprotnosti s javnim poretkom.

Rok za podnošenje tužbe je 30 dana od priopćenja strankama.“^{133 134}

U sljedećim odlomcima će ukratko biti izložen svaka osnova za poništaj pojedinačno.

¹³¹ CAS Kodeks – R59.

¹³² Švicarski ZMPP također dopušta i reviziju, čl. 190.a: „1. Stranka može zatražiti reviziju arbitražnog pravorijeka ako: a) naknadno sazna za značajne činjenice ili otkrije odlučujuće dokaze koje nije mogla priložiti u ranijem postupku unatoč primjeni dužne pažnje; ovo se ne odnosi na činjenice ili dokaze koji su nastali nakon izdavanja pravorijeka; b) kaznenim postupkom je utvrđeno da je arbitražni pravorijek bio pod utjecajem, na štetu dotične stranke, kaznenog djela ili prekršaja, čak i ako nitko nije osuđen pred kaznenim sudom; ako kazneni postupak nije moguć, dokaz se može pružiti na neki drugi način; c) razlog za osporavanje prema članku 180. stavku 1. točki c pojavio se tek nakon završetka arbitražnog postupka unatoč primjeni dužne pažnje i nije dostupan drugi pravni lijek. 2. Zahtjev za reviziju mora biti podnesen u roku od 90 dana od saznanja za razloge revizije. Revizija se ne može zatražiti više od deset godina nakon što pravorijek postane pravno obvezujući, osim u slučaju stavka 1. točke b.“

¹³³ Švicarski ZMPP – čl. 190.

¹³⁴ Također bi svrsishodno bilo navesti kako ŠFVS nema ovlasti da donosi odluke *de novo*.

6.1. Npropisni sastav suda

Švicarski ZMPP propisuje pretpostavke za imenovanje arbitra te ostale specifičnosti u vezi samog procesa imenovanja. Izuzeće arbitra se može tražiti u slučaju da postoje okolnosti koje izazivaju opravdane sumnje u njegovu neovisnost ili ako arbitar ne posjeduje kvalifikacije oko kojih su se stranke prethodno dogovorile.¹³⁵ Zanimljivo je kako je pozivanje na ovaj razlog dopušteno jedino ako je već iznesen pred ICAS i odbijen od strane istog, osim ako je do saznanja za razloge izuzeća došlo kasnije. U uvodnim poglavljima su već navedeni neki predmeti u kojima je osporavan sastav arbitražnog suda i njegova nepristranost. Uz navedene odluke možemo još dodati predmete *Lazutina v. IOC*¹³⁶, *Valverde v. Comitato Olimpico Nazionale Italiano*¹³⁷, *RFC Seraing v. FIFA*¹³⁸ (predmet u kojem je između ostalog odlučeno o validnosti zatvorene liste arbitara)¹³⁹ te odluka ŠFVS-a 4A_100/2023¹⁴⁰ u kojoj je ŠFVS poništio odluku CAS-a zbog prihvaćanja zahtjeva za izuzeće arbitra koji je podnesen nakon isteka roka. Jedno od temeljnih načela CAS-a je da „arbitražni sud mora, poput bilo kojeg državnog suda, pružiti dostatna jamstva neovisnosti i nepristranosti, uzimajući u obzir specifičnost arbitraže, posebno međunarodne arbitraže, a osobito osobitosti 'malog kruga međunarodne arbitraže', gdje su 'susreti česti'“.“¹⁴¹

6.2. Pogrešno oglašavanje nadležnim ili nenadležnim

Već je spomenuto kako je arbitražni sud ovlašten prema načelu *Kompetenz-Kompetenz*¹⁴² odlučivati o svojoj nadležnosti, no takvo ovlaštenje je ipak podložno nadzoru od strane ŠFVS-

¹³⁵ Švicarski ZMPP – čl. 180.

¹³⁶ CAS 2002/A/370 *Lazutina v. IOC*, dostupno na:

https://arbitration.ru/userfiles/file/Case%20Law/Sports/Lazutina_IOC_CAS.pdf.

¹³⁷ CAS 2009/A/1879 *Alejandro Valverde Belmonte v. Comitato Olimpico Nazionale Italiano*, dostupno na:

https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/cas_2009_a_1879_valverde_v_coni_en_0.pdf.

¹³⁸ Odluka ŠFVS 4A_260/2017 *RFC Seraing v. FIFA*, U skladu sa svojom sudskom praksom u predmetu *Lazutina*, ŠFVS je potvrdio da je CAS dovoljno neovisan od FIFA-e da bi ispunio uvjete "pravilnog" arbitražnog tijela, ali nije donio konačnu odluku o pitanju je li FIFA-ina zabrana vlasništva treće strane suprotna javnom poretku.

¹³⁹ https://www.swlegal.com/media/filer_public/08/fb/08fbd611-59b2-407d-895c-2f3b938ff0d1/180314_nathalie_voser_anya_george_independence_of_cas_from_fifa_confirmed.pdf.

¹⁴⁰ <https://s3.amazonaws.com/documents.lexology.com/c50cb0e5-4c57-49f3-8fa6-bb171f64e59a.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAVYILUYJ754JTDY6T&Expires=1718899524&Signature=7Dt%2BFAZ6P6hZQ51e5yiXsYYming%3D>.

¹⁴¹ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 236.

¹⁴² CAS 2015/A/4335 *Genoa Cricket and Football Club S.p.A. v. NK Lokomotiva Zagreb*, para. 1. – „Načelo *Kompetenz-Kompetenz*“ je široko priznato načelo u međunarodnoj arbitraži i smatra se posljedicom načela autonomije arbitražnog sporazuma. Švicarski zakon daje prednost arbitražnom sudu da odlučuje o vlastitoj nadležnosti ako je njegova nadležnost osporena pred njim. Odredbe članka 186. Švicarskog zakona o međunarodnom privatnom pravu primjenjive su na CAS arbitražu. U skladu s formulacijom članka R47 Kodeksa, kako bi CAS imao nadležnost nad određenim sporom, potrebno je da ili a) stranke to izričito dogovore, ili b) statuti ili propisi tijela koje donosi odluku predviđaju žalbu pred CAS-om. U pitanjima vezanim uz nogomet, nadležnost CAS-a proizlazi iz važećih FIFA statuta.“.

a. Međutim, u slučaju osporavanja nadležnosti, „ŠFVS naglašava da 'nije žalbeni sud' i da nije njegov zadatak tražiti u odluci koju se želi poništiti pravne argumente koji bi opravdali žalbu na nadležnost: 'umjesto toga, podnositelj zahtjeva mora iznijeti takve argumente kako bi udovoljio gore navedenim zahtjevima za obrazloženje'.“¹⁴³ Predmetna točka članka 190. švicarskog ZMPP-a indirektno daje mogućnost strankama da osporavaju odluku arbitražnog suda po pitanju arbitrabilnosti. Međutim, činjenica da je po švicarskom pravu arbitrabilnost postavljena vrlo široko „svaki spor koji se odnosi na ekonomski interes“¹⁴⁴, a ŠFVS je stajališta da svaki spor u kojem je stranka profesionalni sportaš, ima financijsku vrijednost te je stoga arbitrabilan¹⁴⁵, uklanja prethodno navedenu mogućnost u jednom pogledu. Dosadašnje stanje pokazuje kako je ŠFVS razvio jasnu sudsku praksu koja je „*pro-CAS*“ što bi značilo da se ide prema tome da većina sporova budu u nadležnosti CAS-a.¹⁴⁶ U praksi, jedini stvarni problemi s nadležnošću često se javljaju u ugovornim sporovima, kao što su oni koji proizlaze iz nogometnih pitanja, gdje su stranke sklopile različite ugovore koji sadrže različite arbitražne klauzule, tako da jedan ugovor može predviđati arbitražu pred CAS-om dok drugi zahtijeva pristup, recimo, nacionalnoj arbitražnoj instituciji, ili u slučajevima gdje različiti primjenjivi sportski propisi sadrže preklapajuće ili proturječne arbitražne klauzule.¹⁴⁷

6.3. Pravorijek izvan granica sporazuma ili nije odlučeno o jednom od zahtjeva¹⁴⁸

Arbitražni suci ne bi smjeli odlučivati ni više ni manje od onoga što se od njih traži u zahtjevu.¹⁴⁹ Generalno slučajevi odlučivanja *infra* ili *ultra petita* nisu toliko zastupljeni zbog učinkovitog nadzora CAS-a. Arbitri pridaju posebnu pažnju po ovoj točki u dopinškim predmetima, naime često puta se dogodi da žalitelj koji je sportaš u dopinškom predmetu zahtjeva otklanjanje sankcija koje su mu dodijeljene, a federacija na čiju odluku se podnosi žalba samo želi potvrdu i usvajanje već dodijeljenih sankcija. U takvim slučajevima arbitri imaju dužnost da ne idu preko onoga što federacija traži, iako su možda mišljenja kako je potrebna i stroža sankcija.¹⁵⁰

¹⁴³ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 242.

¹⁴⁴ Švicarski ZMPP – čl. 177. st. 1.

¹⁴⁵ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 243.

¹⁴⁶ *Ibid.*, str. 244.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Pravorijek *infra* ili *ultra petita*.

¹⁴⁹ Lat. *ne eat judex ultra petita partium*.

¹⁵⁰ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 246.

6.4. Povreda načela ravnopravnosti i prava na saslušanje stranaka

Navedena povreda je usko vezana sa povredom nepropisno sastavljenog arbitražnog suda s obzirom da nepropisni sastav suda generalno i otvara mogućnost strankama da kao žalbene razloge navode povredu prava na saslušanje pred nepristranim sudom. Također, postoji i poveznica sa člankom 6. stavkom 1. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija) koji uređuje pravo na pošteno suđenje:

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.“¹⁵¹

Ova osnova sastoji se od kršenja proceduralnih jamstava navedenih u švicarskom ZMPP-u¹⁵², neuspjeh arbitara da razmotre važne navode, i „zabranu iznenađivanja stranaka“.¹⁵³ Rigozzi također navodi kako u svrhu razjašnjenja treba spomenuti da se proceduralna jamstva ne odnose na pravila koja su stranke izabrale ili na ona sadržana u primjenjivim arbitražnim pravilima.¹⁵⁴ Također, kao primjer navodi „činjenica da CAS prihvati podnesak stranke nakon što je istekao rok određen Kodeksom CAS-a neće dovesti do poništenja odluke. Međutim, ako CAS odbije prihvatiti odgovor na taj podnesak, ako je podnesen sličnim kašnjenjem, to može dovesti do kršenja načela jednakog tretmana stranaka.“¹⁵⁵

Podnositelji zahtjeva ESLJP-u, Adrian Mutu i Claudia Pechstein pozvali su se između ostalog i na povredu članka 6. spomenute Konvencije.¹⁵⁶ Prvom podnositelju je naloženo isplatiti više

¹⁵¹ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, (Narodne novine, MU, br. 13/17), čl. 6.1.

¹⁵² Švicarski ZMPP – čl. 182. st. 3., - „Bez obzira na odabrani postupak, arbitražni sud mora jamčiti jednak tretman stranaka i njihovo pravo da budu saslušane u parničnom postupku.“

¹⁵³ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 247.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ Sažetak presude *Mutu i Pechstein protiv Švicarske* od dana 2. listopada 2018. godine, zahtjevi br. 40575/10 I 67474/10 (dalje u tekstu: Mutu i Pechstein) dostupno na:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22HRV%22%5D,%22appno%22:%5B%2240575/10%22,%2267474/10%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-215920%22%5D%7D> .

od 17 milijuna eura klubu za jednostrano kršenje ugovora.¹⁵⁷ On je zatim podnio žalbu ŠFVS-u tražeći ukidanje odluke CAS-a. „Tvrдио je da ovaj sud nije niti neovisan niti nepristran pozivajući se na anonimnu poruku elektroničke pošte u kojoj se navodi da je jedan od arbitara tog suda, g. D.-RM, bio partner u odvjetničkom društvu koje zastupa interese vlasnika nogometnog kluba Chelsea i da je drugi arbitar, L.F., prethodno zasjedao u vijeću koje je potvrdilo nedostatak opravdanog razloga za kršenje ugovora.“¹⁵⁸

Druga podnositeljica je uložila žalbu CAS-u također zbog dopinške odluke. Međutim, u slučaju druge podnositeljice rasprava je održana na privatnoj sjednici, unatoč zahtjevu iste da se održi javna rasprava. CAS u međuvremenu potvrđuje dvogodišnju suspenziju. Podnositeljica je zatim zatražila ukidanje ove odluke pred ŠFVS-om. Također je tvrdila da CAS nije neovisan i nepristran sud zbog načina imenovanja arbitara, zbog tvrdog stava predsjednika tog suda protiv dopinga i odbijanja da se održi javna rasprava. ŠFVS je odbio zahtjev druge podnositeljice.¹⁵⁹

ESLJP u slučaju prvog podnosiоlja nije utvrdio nikakvu povredu članka 6 u pogledu nezavisnosti i nepristranosti arbitara, dok je kod druge podnositeljice djelomično utvrđena povreda Konvencije:

„U vezi s prigovorom druge podnositeljice koji se odnosi na izostanak javne rasprave pred disciplinskim odborom ISU-a¹⁶⁰, CAS-a i Saveznog Vrhovnog suda (ŠFVS), ESLJP je ponovio da načela o javnoj raspravi u građanskim predmetima vrijede kako za redovne sudove tako i za profesionalna disciplinska tijela. Druga podnositeljica je izričito zatražila da se održi javna rasprava pred CAS-om. Osim toga, ESLJP je smatrao da je pitanje osnovanosti sankcije koja joj je izrečena zbog dopinga, o kojoj se raspravljalo u kontekstu tih postupaka, zahtijevalo javno saslušanje. Slijedom toga, ESLJP je zaključio da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. zbog izostanka javne rasprave u postupku pred CAS-om. „¹⁶¹

¹⁵⁷Za potpune okolnosti slučaja v. <https://www.nytimes.com/athletic/1813712/2020/05/18/chelsea-adrian-mutu-cocaine/>.

¹⁵⁸ Mutu i Pechstein, *op. cit.* (bilj. 156.).

¹⁵⁹ *Ibid.*

¹⁶⁰ ISU - Međunarodna unija za klizanje.

¹⁶¹ Mutu i Pechstein, *op. cit.* (bilj. 156.).

6.5. Suprotnost s javnim poretkom

Javni poredak je pojam koji od svog nastanka stvara probleme zbog činjenice da do danas ne postoji općeprihvatljiva univerzalna definicija javnog poretka. ŠFVS je u predmetu *Freyssinet v. Tensaccia*¹⁶² zauzeo određena stajališta po ovom pitanju. Sud navodi kako je javni poredak „relativno teško definirati. Pretpostavljajući da je potrebna definicija, moglo bi se reći da je presuda nespojiva s javnim poretkom ako zanemaruje one bitne i široko priznate vrijednosti koje, prema prevladavajućim vrijednostima u Švicarskoj, trebaju biti temelj svakog pravnog poretka.“¹⁶³ ¹⁶⁴U ovoj izjavi možemo vidjeti mješavinu onoga što država pripadnosti Pravorijeka u svojim zakonodavnim aktima smatra kao temeljnim vrijednostima koje bi se trebale nalaziti i u drugim pravnim poredcima što je jako teško postići u nekim slučajevima. Neka od načela koje ŠFVS smatra dijelom javnog poretka su načela *pacta sunt servanda*, zabrana zloupotrebe ugovornih ili zakonskih prava, načelo dobre vjere, zabranu eksproprijacije bez naknade (stjecanje bez osnove), zabranu diskriminacije te zaštitu maloljetnika i drugih osoba nesposobnih za pravne radnje (osobe bez pravne sposobnosti).¹⁶⁵

Nakon svega navedenog ne bi bilo teško povjerovati kako od stupanja na snagu švicarskog ZMPP-a 1989. godine niti jedan pravorijek nije poništen zbog suprotnosti s javnim poretkom sve do predmeta Matuzalem¹⁶⁶ iako su pokušaji bili brojni.¹⁶⁷

¹⁶² *Freyssinet Terra Armata .R.L. v. Tensaccia S.P.A.*, Decision of the Swiss Federal Tribunal 4P.278/2005, (dalje u tekstu: Freyssinet) dostupno na: https://jusmundi.com/en/document/decision/en-freyssinet-terra-armata-r-l-v-tensaccia-s-p-a-decision-of-the-swiss-federal-tribunal-4p-278-2005-wednesday-8th-march-2006#decision_16294 .

¹⁶³ Freyssinet, para. 2.2.3.

¹⁶⁴ *Usp. Rigozzi, op. cit.* (bilj 10), str. 251.-252.

¹⁶⁵ *Ibid.*, str. 252.

¹⁶⁶ Alara E. Yazicioglu, *Matuzalem case: red card to FIFA?* dostupno na: https://www.academia.edu/29050953/Matuzalem_case_red_card_to_FIFA .

¹⁶⁷ Rigozzi, *op. cit.* (bilj 10), str. 254.

7. ZAKLJUČAK

CAS kao institucija je prešao put od arbitražnog suda prema kojem se često opravdano isticalo prigovore ovisnosti o drugim organizacijama, nepristranosti i neutemeljenosti u zakonu prema skoro pa univerzalnom mjestu za rješavanje sporova u sportu. Generalno, prigovori u predmetima pred CAS-om su manje bili materijalnopravne naravi već procesnopravne. Većina predmeta i pravorijeka obrađenih u ovom radu su bili meta istih prigovora. Bilo to nepoštivanje stranačkog izbora prava ili propusti u sastavu arbitražnog vijeća i slično. Takva analiza može nam služiti kao dokaz u uzimanju CAS Kodeksa kao temeljito razrađenog propisa bez nejasnoća, kontradiktornosti i ostalih problema. Prethodno navedena činjenica da preko 20 godina niti jedan predmet nije poništen zbog suprotnosti s javnim poretkom također jamči o kvaliteti CAS-a. No, ipak sam CAS nije bez mana, pogotovo u pogledu naizgled prisilne arbitražne klauzule bez koje sportaši efektivno ne mogu djelovati kao profesionalci bez potpisivanja iste. Nadalje, već izložene činjenice kako i sam ŠFVS u većini predmeta koji su mu podneseni djeluje „*pro-CAS*“ te stvara blagonaklone kriterije u pogledu postojanja samog arbitražnog ugovora i klauzule također predstavljaju probleme, što je i potvrđeno u izloženim predmetima pred ESLJP-om. CAS mora pronaći ravnotežu između težnje da podvrgavanjem većine sportskih organizacija njegovoj nadležnosti stvara ujednačenu i konstantnu praksu u sporovima vezanima za sport te činjenice da se djelovanjem CAS-a kao „*closed shop*“ institucije sportašima praktički daje ultimatum ili se podvrgnuti njihovoj nadležnosti ili ne sudjelovati u natjecanjima. To je jedini način kako uvjeriti ESLJP i ostale institucije u pogledu poštivanja ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i sličnim propisima.

8. LITERATURA

Knjige, udžbenici, komentari i znanstveni članci:

1. Rachele Downie, *Improving the Performance of Sport's Ultimate Umpire: Reforming the Governance of the Court of Arbitration for Sport*, 12 MELB. J. INV'L L. (2011), str. 315-334.
2. Speech delivered by Mr. Juan Antonio Samaranch IOC President. (85th IOC Session), dostupno na: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll1/id/31376/> , (23.06.2024.)
3. Samuel, A.; Gearhart, R., *Sporting arbitration and the International Olympic Committee's Court of Arbitration for Sport*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 313-325.
4. Ian Blackshaw, *ADR and Sport: Settling Disputes Through the Court of Arbitration for Sport, the FIFA Dispute Resolution Chamber, and the WIPO Arbitration & Mediation Center*, 24 Marq. Sports L. Rev. 1 (2013).
5. Reeb, M., *The role and functions of the Court of Arbitration for Sport (CAS)*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 31-39.
6. Antonio Rigozzi, *Challenging Awards of the Court of Arbitration for Sport*, *Journal of International Dispute Settlement*, Volume 1, Issue 1, February 2010, str. 217-265.
7. Gorbylev, S. *A short story of an athlete: does he question independence and impartiality of the Court of Arbitration for Sport?*. *Int Sports Law J* 13 (2013)., str. 294-298.
8. Paulsson, J., *Arbitration of international sports disputes*, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), *The Court of Arbitration for Sport 1984-2004*, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 40-49.
9. Baddeley, M. *The extraordinary autonomy of sports bodies under Swiss law: lessons to be drawn*. *Int Sports Law J* 20, (2020), str. 3-17. dostupno na: <https://doi-org.ezproxy.nsk.hr/10.1007/s40318-019-00163-6>
10. Łukomski, J., *Arbitration clauses in sport governing bodies' statutes: consent or constraint? Analysis from the perspective of Article 6(1) of the European Convention on Human Rights*. *Int Sports Law J* 13, (2013), str. 60-70. dostupno na: <https://doi.org/10.1007/s40318-013-0010-8>

11. Kaufmann-Kohler, G.; Bärtsch, P., The ordinary arbitration procedure of the Court of Arbitration for Sport u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), The Court of Arbitration for Sport 1984-2004, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 69-98.
12. de Oliveira, L.V.P. *Lex sportiva* as the contractual governing law. *Int Sports Law J* 17, (2017), <https://doi.org/10.1007/s40318-017-0116-5>, str. 101-116.
13. Sajko, K. (2009). *Međunarodno privatno pravo*. Zagreb: Narodne novine.
14. Krähe, C., The appeals procedure before the CAS, u: Blackshaw, I.; Siekmann, R.; Soek, J. (ur.), The Court of Arbitration for Sport 1984-2004, T.M.C. ASSER PRESS, Hague, 2006., str. 99-104.
15. https://www.swlegal.com/media/filer_public/08/fb/08fbd611-59b2-407d-895c-2f3b938ff0d1/180314_nathalie_voser_any_a_george_independence_of_cas_from_fifa_confirmed.pdf (23.06.2024.)
16. <https://s3.amazonaws.com/documents.lexology.com/c50cb0e5-4c57-49f3-8fa6-bb171f64e59a.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAVYILUYJ754JTDY6T&Expires=1718899524&Signature=7Dt%2BFAZ6P6hZQ51e5yiXsYYming%3D> (23.06.2024.)
17. Alara E. Yazicioglu, *Matuzalem case: red card to FIFA?*, str.17-21. dostupno na: https://www.academia.edu/29050953/Matuzalem_case_red_card_to_FIFA

Nacionalna zakonodavstva:

18. Swiss Federal Act on Private International Law of 18 December 1987 (na snazi od 1.9.2023.) – švicarski Zakon o međunarodnom privatnom pravu. dostupno na: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en .
19. Pomorski zakonik, NN 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015 i 17/2019.
20. Zakon o arbitraži, NN 88/01.

Međunarodni ugovori:

21. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN, MU, 13/17.
22. Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) [2008].
23. 1958 - Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - "The New York Convention" – Njujorška Konvencija, dostupno na: <https://www.newyorkconvention.org/text>

Propisi sportskih tijela, organizacija i udruga:

24. FIFA Statute, May 2022 edition, dostupno na: https://digitalhub.fifa.com/m/3815fa68bd9f4ad8/original/FIFA_Statutes_2022-EN.pdf
25. Olympic Charter – Olimpijska Povelja, dostupno na: <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf>.
26. ATP Tour rulebook, dostupno na: <https://www.atptour.com/en/corporate/rulebook>.

Propisi arbitražnih ustanova:

27. CAS Kodeks - The Code of the Court of Arbitration for Sport (CAS Code 2023.) dostupno na: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/CAS_Code_2023_EN_.pdf.
28. Izmjene CAS Kodeksa 2019. dostupno na: https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Amendments_Code_2019_en_.pdf

Presude i pravorijeci:

CAS:

29. CAS 92/A/63 *Elmar Gundel v. Fédération Equestre Internationale (FEI)*.
30. CAS 2007/A/1370 *FIFA v. Superior Tribunal de Justiça Desportiva do Futebol (STJD) & Confederação Brasileira de Futebol (CBF) & Mr Ricardo Lucas Dodô*.
31. CAS 2007/A/1376 *WADA v. Superior Tribunal de Justiça Desportiva do Futebol (STJD) & Confederação Brasileira de Futebol (CBF) & Mr Ricardo Lucas Dodô*.
32. CAS 98/201 *Celtic v. UEFA*.
33. CAS 2003/O/482 *Ortega v. Fenerbahçe & FIFA*.
34. CAS 2005/A/951 *Guillermo Cañas v. ATP Tour*.
35. CAS 2006/A/1180 *Galatasaray SK v. Frank Ribéry & Olympique de Marseille*.
36. CAS 2002/A/370 *Lazutina v. IOC*.
37. CAS 2009/A/1879 *Alejandro Valverde Belmonte v. Comitato Olimpico Nazionale Italiano*.
38. CAS 2015/A/4335 *Genoa Cricket and Football Club S.p.A. v. NK Lokomotiva Zagreb*.

Švicarski federalni vrhovni sud:

39. Bger. 4A_246/2011.
40. Bger. 4A_260/2017.
41. Bger. 4A_100/2023.

42. Bger. 4P.278/2005.

Europski sud za ljudska prava:

43. Sažetak presude *Mutu i Pechstein protiv Švicarske* od dana 2. listopada 2018. godine, zahtjevi br. 40575/10 I 67474/10.

Ostale web – stranice:

44. <https://www.nytimes.com/athletic/1813712/2020/05/18/chelsea-adrian-mutu-cocaine/> (23.06.2024.).

45. https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Liste_des_arbitres_par_nationalite_06.02.24_sans_A_DD_.pdf (13.05.2024.).

